

Handleiding *ring*-MUS

COLOFON

© Vogeltrekstation 2011

Tekst: Henk van der Jeugd & Jan Staal

Foto's voorzijde: J.Louwe Kooijmans, V. Eggenhuizen

Wijze van citeren: van der Jeugd H.P. & Staal J.D.M. 2011. Handleiding *ring*-MUS. Vogeltrekstation, Wageningen.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vogeltrekstation.

Vogeltrekstation

Postbus 50

6700 AB Wageningen

tel. (0317) 47 34 65

fax. (0317) 47 36 75

email: info@vogeltrekstation.nl

website: www.vogeltrekstation.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1. Inleiding en doelstelling	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Doel	5
2. Meedoen	6
2.1 Assistent ringer	6
2.2 Starterspakket.....	6
3. Methode	7
3.1 Vanglocatie	7
3.2 Vangfrequentie en vangperiode.....	7
3.3 Vangmiddelen en vanginspanning	7
3.4 Voer en lokmiddelen	8
3.5 Determinatie en biometrie	8
3.6 Werkwijze en gedrag	8
3.7 Gebruik van kleurringen voor Huismussen.....	9
4. Administratie	10
5. Opleiding van nieuwe ringers	11
6. Veelgestelde vragen	12
Waarom moet ik zo vaak vangen?	12
Hoe worden mijn gegevens gebruikt?.....	12
Waarom mag ik geen geluid gebuiken?	12
Literatuur	12
Verkooppunten vangmiddelen.....	13
Aanmeldingsformulier <i>ring</i> -MUS project	14
Aanmeldingsformulier assistent-ringer	15
Stage formulier assistent-ringer	16

Samenvatting

Op dit moment is er een redelijk beeld over de aantallen vogels in het stedelijk gebied, echter over de oorzaken van voor- en achteruitgang weten we minder. *Ring-MUS* is een monitoring programma speciaal gericht op het verkrijgen van *demografische gegevens* van vogels uit het *stedelijk milieu*. Binnen het project worden gegevens verzameld over reproductie, overleving en conditie van vogels van het stedelijk milieu middels het vangen en ringen van vogels. Daarnaast biedt *ring-MUS* uitstekende mogelijkheden om nieuwe ringers op te leiden. In deze handleiding is omschreven hoe u mee kunt doen als ringer en welke methode er gebruikt gaat worden voor het *ring-MUS* project. De vanglocatie dient binnen het stedelijk gebied te liggen. De vangfrequentie zal bestaan uit minimaal 2x per maand en minimaal 6 uur vangen met behulp van minimaal één 6-meter mistnet. Alle deelnemers ontvangen bij aanvang van het project een starterspakket. Van alle gevangen vogels worden soort, leeftijd en, indien mogelijk, geslacht bepaald en genoteerd. In het invoerprogramma GRIEL zal een speciaal *ring-MUS* project voor u worden aangemaakt waarvan u eigenaar/deelnemer bent en waar u uw ringvangsten en terugmeldingen kunt invoeren.

Tenslotte: mist u iets in deze handleiding, heeft u een probleem met GRIEL waar u zelf niet uitkomt, neemt u dan contact op met de medewerkers van Vogeltrekstation:

Vogeltrekstation

Centrum voor vogeltrek en -demografie
Dutch Centre for Avian Migration & Demography
Postbus 50, 6700 AB Wageningen
tel. (0317) 47 34 65
fax. (0317) 47 36 75
email: info@vogeltrekstation.nl
website: www.vogeltrekstation.nl

1. Inleiding en doelstelling

1.1 Inleiding

16% van het Nederlandse grondoppervlak is stedelijk gebied, en dat aandeel neemt hard toe. Over 50 jaar zal driekwart van Nederland bebouwd zijn! Voor veel vogelsoorten vormt het stedelijk gebied een belangrijk habitat waar grote aantallen broedvogels en overwinterende vogels voorkomen. Een aantal vogelsoorten komt zelfs vrijwel uitsluitend voor in het stedelijk gebied. De recent door Vogelbescherming Nederland uitgebrachte stadsvogelbalans laat zien dat de vogels van het stedelijk gebied er niet altijd even goed voorstaan. Zeven van de ruim 50 stadsvogels staan op de landelijke rode lijst. Bijna een kwart van alle stadsvogelsoorten vertoont een matige of sterke afnemende trend tussen 1999 en 2008.

Voor- en achteruitgang

Door speciale aandacht voor de vogels van het stedelijk gebied weten we intussen vrij goed hoe het met de aantallen gesteld is. Over de oorzaken van voor- en achteruitgang weten we minder. Demografische gegevens (gegevens over sterfte, reproductie, immigratie en emigratie) kunnen helpen bij het opsporen van de oorzaken en het inschatten van risico's. Demografische gegevens van vogels worden in Nederland verzameld door het Vogeltrekstation middels speciaal daarvoor in het leven geroepen projecten: **CES** en **RAS**. Net als eerder al geconstateerd werd bij de monitoring van aantallen (door SOVON), vallen de vogels van het stedelijk gebied in de gangbare projecten buiten de boot. Het stedelijk milieu leent zich niet voor de geavanceerde monitoringprojecten, en vogelaars zijn nu eenmaal liever actief in de natuur dan in de stad. Toch is dat niet helemaal terecht, de stad biedt veel voordelen en zeker ook veel verrassingen op ornithologisch gebied. Vogels tellen of vangen in stad of dorp is eenvoudig, je doet het bij wijze van spreken vanuit je eigen woonkamer. Ook in de stad kunnen we leuke, interessante of zeldzame vogels tegenkomen.

Het geavanceerde en veeleisende CES (Constant Effort Sites) project leent zich niet voor het stedelijk milieu. Er is veel ruimte voor nodig, en bovendien is het vangen en ringen van vogels een activiteit die moeilijk uit te voeren is wanneer er veel publiek is. Vogeltrekstation heeft daarom gezocht naar een eenvoudiger en laagdrempelig project om de demografie van vogels van het stedelijk gebied te gaan meten: *ring*-MUS.

Alle soorten doen mee

Ring-MUS sluit aan bij het Meetnet Urbane Soorten (MUS) van SOVON, en is daarvan de variant voor ringers. Vandaar de naam *ring*-MUS. Maar *ring*-MUS richt zich op *alle soorten* die we in het stedelijk milieu tegenkomen, en dus niet alleen op Huismussen of Ringmussen!

1.2 Doel

Ring-MUS heeft twee belangrijke doelstellingen:

- Het verzamelen van gegevens over reproductie, overleving en conditie van vogels van het stedelijk milieu middels het vangen en ringen van vogels;
- Het opleiden van nieuwe ringers.

De term 'stedelijk gebied' wordt breed opgevat. We rekenen daartoe steden, dorpen, gehuchten, villawijken, bedrijven- en industrieterreinen, havens, parken, begraafplaatsen, volkstuinten en sportterreinen. Geïsoleerde boerderijen en erven in het agrarisch gebied vallen erbuiten. Het meetnet richt zich op *alle vogelsoorten die in stedelijke gebieden* voorkomen. Omdat het project jaarrond wordt uitgevoerd richt het zich zowel op *broedvogels* als *overwinteraars* in het stedelijk gebied.

2. Meedoen

Iedereen die in het bezit is van een ringvergunning van het Vogeltrekstation en toegang heeft tot een geschikte vanglocatie, bijvoorbeeld een tuin of ander afgesloten terrein, binnen het stedelijk gebied kan direct meedoen aan *ring-MUS*. Interesse voor het project kan worden aangemeld door een email te sturen naar info@vogeltrekstation.nl onder vermelding van 'aanmelding *ring-MUS*'. U krijgt dan zo spoedig mogelijk informatie over het project toegestuurd, inclusief deze handleiding. Vult u het aanmeldingsformulier aan het einde van deze handleiding volledig in en retourneer dit naar Vogeltrekstation. U krijgt dan uw starterspakket toegestuurd en u kunt aan de slag. In [box 1](#) wordt het project in een notendop samengevat. Bij aanvang van het project vult u een aanmeldingsformulier in waarin u aangeeft waar de vanglocatie zich bevindt, welke vangmiddelen u gebruikt en hoeveel, en welke lokmiddelen u gebruikt en hoeveel.

2.1 Assistent ringer

Indien u niet over een ringvergunning beschikt maar wel aan het project wilt meedoen kunt u als assistent-ringer *stage* lopen bij een vergunninghouder. Na een stage van minimaal een jaar kunt u examen doen en vervolgens, na een geslaagd examen, op een door u gekozen locatie een eigen *ring-MUS* project starten. U kunt zich op twee manieren aanmelden als assistent-ringer binnen *ring-MUS*: 1) U kunt een email sturen naar info@vogeltrekstation.nl onder vermelding van 'aanmelding assistent-ringer *ring-MUS*'. Vermeldt u in de email waar u als assistent-ringer aan *ring-MUS* wilt gaan meedoen. Vogeltrekstation zoekt dan een vergunninghouder bij u in de buurt waarbij u stage kunt gaan lopen. Let op: we kunnen niet garanderen dat er een vergunninghouder die meedoet met *ring-MUS* bij u in de buurt zit, en vergunninghouders hebben altijd het recht om u niet te accepteren en een begonnen stage te beëindigen. 2) U heeft al contact met een ringer bij u in de buurt die aan *ring-MUS* meedoet en waarbij u stage kunt lopen. Vraagt u de ringer u aan te melden bij Vogeltrekstation als assistent-ringer.

Box 1. *ring-MUS* in een notedop

vanglocatie: tuin of ander terrein in het stedelijk gebied waar vogels gevangen kunnen worden zonder overlast of tussenkomst van het publiek (liefst afgesloten terrein of terrein met weinig bezoekers).

vangfrequentie en -periode: twee keer per maand, u mag twee vangdagen missen, keuze vangdag vrij, doch tenminste drie dagen tussen twee opeenvolgende dagen. Minimaal 6 uur vangen, aanvangstijd vrij, doch tenminste één fourageerperiode omvattend (ochtend of namiddag).

vangmiddelen: minimaal een 6-meter mistnet, additionele vangmiddelen toegestaan, aantal en type vangmiddelen dienen echter niet gewijzigd te worden tussen vangdagen.

voer en lokmiddelen: Voeren jaarrond toegestaan, maar voer niet excessief. Lokvogels (indien uw vergunning dit toelaat) uitsluitend van 1 september t/m 31 maart. Geluid niet toegestaan.

determinatie en biometrie: soort, geslacht en leeftijd worden genoteerd. Gewicht, vleugellengte en vetgraad (Busse) zijn verplicht.

kleurringen: kunnen worden verstrekt, echter uitsluitend voor gebruik bij Huismussen.

ringen: de kosten van de gebruikte ringen worden vergoed.

2.2 Starterspakket

Alle deelnemers ontvangen bij aanvang van het project een starterspakket. Deelnemers die reeds in het bezit zijn van een ringvergunning voor zangvogels ontvangen een 6 of 9 meter mistnet. U kunt op het aanmeldingsformulier aangeven welke netlengte u wenst te ontvangen. Nieuwe ringers (assistent-ringers die na stage zijn geslaagd voor het examen) en ringers waarvan de vergunning kan worden uitgebreid met zangvogels ontvangen daarnaast ook een ringtang en een vleugellineaal. Alle deelnemers ontvangen tevens een set kleurringen plus bijbehorende instructies voor gebruik bij Huismussen indien gewenst (zie [paragraaf 3.7](#)).

3. Methode

Het veldwerk voor *ring*-MUS is eenvoudig, en er zijn weinig verplichtingen. Deelname aan *ring*-MUS vereist wel dat u minimaal twee vangdagen per maand op de vanglocatie kunt vangen. U mag twee vangdagen missen per jaar, en wanneer u een langere periode niet in staat bent om zelf te vangen kunt u een andere ringer de activiteiten op uw *ring*-MUS locatie tijdelijk laten overnemen.

3.1 Vanglocatie

De vanglocatie dient binnen het stedelijk gebied te liggen. Geïsoleerde bebouwing buiten dorps- of stadskernen worden niet als stedelijk gebied gezien. Het eenvoudigst is om uw eigen (achter)tuin te gebruiken als vanglocatie. Maar u kunt ook de tuin van een buurman of bekende gebruiken, mits deze persoon daarvoor toestemming geeft. Het is toegestaan om meerdere vanglocaties te gebruiken, maar elke vanglocatie telt dan als afzonderlijk *ring*-MUS project. Behalve een tuin kunnen ook andere terreinen binnen het stedelijk gebied in aanmerking komen als *ring*-MUS vanglocatie. Bij voorkeur gaat het om afgesloten terreinen waar geen of slechts zeer weinig publiek komt. Kiest u toch voor een publieke locatie, vergewis u er dan van dat er geen verstoring kan optreden, en informeert u eventueel publiek goed over wat u doet. Houdt rekening met negatieve reacties op uw werk.

Houd ten alle tijden zicht op uw vangmiddelen en laat deze nooit onbeheerd achter op de vanglocatie!

Zorg ervoor dat u toestemming heeft van de terreineigenaar.

*Meldt uw activiteiten in het kader van *ring*-MUS bij de plaatselijke politie.*

3.2 Vangfrequentie en vangperiode

Minimaal vangt u twee keer per maand, vaker vangen mag. U kiest zelf een geschikte vangdag uit, maar probeer de vangdagen zoveel mogelijk in de tijd te spreiden zodat tussenpozen van min of meer gelijke lengte ontstaan. Tussen twee opeenvolgende vangdagen dienen altijd minimaal drie dagen te zitten, maar liever meer, om netvermijding te voorkomen. Per jaar mag u twee vangdagen missen (vakantie e.d.). Kunt u gedurende een langere periode niet vangen zoekt u dan een andere ringer die uw *ring*-MUS' vangsten tijdelijk over kan nemen. *Ring* -MUS is een jaarrond project, in een jaar zijn er dus minimaal 22 vangdagen.

Op een vangdag vangt u gedurende zes uren aaneengesloten, maar de aanvangstijd is vrij. Zorg dat er tenminste één foerageerperiode binnen de zes-urige vangperiode zit. Vang bijvoorbeeld vanaf zonsopgang tot zes uur daarna, of gedurende zes uur voorafgaand aan het tijdstip van zonsopgang. Vangen in de vroege ochtenduren is het meest effectief en geniet de voorkeur.

Een monitoringproject als *ring* -MUS krijgt pas echt waarde wanneer het meerdere jaren achtereen op dezelfde wijze wordt uitgevoerd. Streeft u ernaar uw *ring* -MUS project vijf jaar lang vol te houden!

3.3 Vangmiddelen en vanginspanning

Minimaal maakt u gebruik van één 6-meter mistnet. Heeft u een grotere tuin dan kunt u ook een 9-meter mistnet gebruiken. Aan alle deelnemers wordt gratis een 6- of 9 meter mistnet ter beschikking gesteld. Afhankelijk van de grootte van het terrein kunt u meerdere mistnetten gebruiken, maar deze netten worden niet vergoed. Alleen de standaard mistnetten die door Vogeltrekstation te koop worden aangeboden zijn toegestaan binnen *ring* -MUS. Naast mistnetten kunt u tevens inloopkooitjes, klepkooien, klapvallen en/of slagnetten gebruiken. Achterin deze handleiding vindt u een lijst met verkooppunten van dergelijke vangmiddelen. Vogeltrekstation verkoopt deze momenteel nog niet.

De vangmiddelen dienen consequent gebruikt te worden: mistnetten worden op een vaste locatie geplaatst en het is niet toegestaan verschillende aantallen mistnetten op verschillende vangdagen te gebruiken of de locatie van de mistnetten tussen vangdagen te wijzigen. Ook

voor de overige vangmiddelen geldt dat deze in principe gedurende een aaneengesloten periode worden gebruikt, en niet zo af en toe. Omdat het gebruik van andere vangmiddelen vaak seizoensgebonden is hoeven ze niet het gehele jaar te worden gebruikt. Op deze manier wordt bewerkstelligd dat de vanginspanning zoveel mogelijk constant is.

3.4 Voer en lokmiddelen

Het voeren van vogels heeft een grote vlucht genomen, en de beschikbaarheid van voer voor vogels is een belangrijk kenmerk van het stedelijk milieu geworden. Het gebruik van voer als lokmiddel bij de *ring*-MUS vangsten is daarom toegestaan. Waarschijnlijk voerde u de vogels in uw tuin toch al, in dat geval kunt u gewoon doorgaan met voeren. Voert u niet excessief, regelmatig voeren is voldoende om de vogels aan uw tuin te binden. Gebruik bij voorkeur verschillende soorten voer; combineer vogelzaad op de grond en in een silo met vetbollen. Strooi verkruimeld oud brood en klop het tafelkleed uit in de tuin. Restjes gekookte rijst zijn ook zeer in trek, met name bij Huismussen. Het gebruik van voer is jaarrond toegestaan, maar wees zomers wat terughoudender met voeren dan 's winters en gebruik dan ook geen vetbollen of andere vet voedsel.

Het gebruik van lokvogels binnen *ring*-MUS is uitsluitend toegestaan van 1 september tot en met 31 maart. Het gebruik van geluid is nooit toegestaan en lokvogels zijn uitsluitend toegestaan indien dit reeds in uw vergunning staat en u aantoonbaar ervaring heeft met het gebruik van lokvogels.

3.5 Determinatie en biometrie

Van alle gevangen vogels worden soort, leeftijd en, indien mogelijk, geslacht bepaald en genoteerd. Raadpleeg zonnodig de gangbare literatuur om tot een juiste determinatie te komen: [Speek](#) (1994); [Svensson](#) (1992), van [Duivendijk](#) (2002). Daarnaast dienen de gevangen vogels altijd te worden gewogen met een elektronische weegschaal, of met een *Pesola* veerunster, en wordt de lengte van de vleugel bepaald met behulp van een vleugellineaal volgens de *maximaal gestrekte* methode. De vetgraad wordt bepaald volgens de schaal van Busse. Wanneer er uitzonderlijk veel vogels in het net zitten of er slecht weer op komst is kan van het nemen van biometrie worden afgezien.

3.6 Werkwijze en gedrag

Binnen *ring*-MUS wordt, zoals binnen alle ringprojecten, gewerkt met levende wilde vogels. Het welzijn van deze vogels mag nooit in het geding zijn. Zeker in het broedseizoen zijn vogels kwetsbaar. Mistnetten dienen daarom met tussenpozen van 15 tot hooguit 30 minuten te worden bezocht om de gevangen vogels uit het net te halen. Bij koude en natte weersomstandigheden is een frequentere controle van de netten noodzakelijk. De vogels worden vervolgens individueel bewaard in zakjes en direct na het uithalen verwerkt. Het verwerken zelf (ringen, determineren, meten) dient niet meer dan enkele minuten in beslag te nemen. Kwetsbare soorten en jonge vogels met nog groeiende slagpennen worden het eerst verwerkt en de laatste worden bij het net waarin ze zijn gevangen weer losgelaten.

Het stedelijk gebied kent een hoge dichtheid aan katten, en u dient tijdens het vangen alert te zijn op katten die proberen de gevangen vogels uit de netten te halen. Neem zonnodig maatregelen om katten uit uw tuin te weren. Wanneer u in een kleine stads- of dorpstuin vangt kunt u makkelijk de netten vanuit uw huis in de gaten houden. Verliest u de netten zo min mogelijk uit het oog.

Het vangen van vogels is in het stedelijk gebied goed zichtbaar voor het publiek, ook wanneer dit in uw eigen tuin plaatsvindt. Informeer uw burens voordat u met het project begint, leg uit wat u doet en waarom dit belangrijk is. Deze handleiding biedt voldoende informatie over het project om uw burens te kunnen informeren en laat tevens zien dat uw werk onderdeel is van een groter programma dat wordt gecoördineerd door een bonafide organisatie. Nodig buurtbewoners eventueel uit om een keer mee te kijken tijdens uw werk (nodig echter niet te veel mensen tegelijk uit!). Vogels van dichtbij zien en kunnen aanraken is vaak een fantastische natuurbeleving die, vooral op kinderen, een grote indruk kan achterlaten. Draag uw passie liever uit in plaats van uw vang- en ringwerk af te schermen

voor de omgeving. Wie weet schuilt er een ringer-in-de-dop onder uw burens! Vangt u op een vrij toegankelijke plek wees dan voorbereid op publiek, en houd rekening met kritische vragen. Neem de tijd om vragen van het publiek te beantwoorden. Het vangen op drukke plaatsen als parken wordt met klem afgeraden.

Informeer eventueel de lokale politie over uw activiteiten, doe dit in elk geval wanneer u op een publieke locatie vangt. Vergeet in dat geval ook niet om schriftelijke toestemming van de terreineigenaar te verkrijgen. Tenslotte: zorg dat u uw geldige ringvergunning altijd op zak heeft en desgevraagd kunt tonen.

3.7 Gebruik van kleurringen voor Huismussen

Huismussen laten zich, eenmaal gevangen, bijzonder moeilijk terugvangen. Om toch voldoende gegevens van Huismussen binnen *ring*-MUS binnen te krijgen kan gebruik worden gemaakt van kleurringen. Om overlap met naburige *ring*-MUS projecten te voorkomen worden per stad of per regio kleurring-schema's opgesteld door het Vogeltrekstation. De aan u toegekende kleurringen worden u toegezonden. Het gebruik van kleurringen is niet verplicht, verwacht u weinig huismussen te vangen dan is kleurringgebruik niet nodig. Geeft u op het aanmeldingsformulier aan of u kleurringen wilt gebruiken.

De kleurringen dienen strikt volgens het aan u toegewezen schema te worden aangelegd. U ontvangt instructies en een lijst met kleurringcombinaties waarop u zelf kunt bijhouden welke combinaties u gebruikt heeft. In totaal kunnen niet meer dan 864 unieke kleurringcombinaties per stad of regio worden verstrekt.

De aflezingen van de kleurringen van uw Huismussen kunt u als terugvangsten invoeren in GRIEL. Bedenk daarbij dat u snel heel veel aflezingen kunt verzamelen als u wilt en daardoor vervolgens een grote hoeveelheid invoerwerk dient te doen. Om het invoerwerk beheersbaar te houden kunt u herhaalde waarnemingen van dezelfde individuen, die tot de vaste populatie in uw tuin behoren, beperken tot een of twee waarnemingen per maand, en overige aflezingen niet invoeren. Schakel eventueel geïnteresseerde buurtbewoners in bij het afleeswerk en vraag ze regelmatig een lijstje aan te leveren.

Figuur 1. *Gekleurde Huismussen op voer in een achtertuin (Foto Jan Leferink).*

3.8 Pullen ringen

Binnen *ring*-MUS mag u, buiten de geplande vangdagen om, pullen ringen op uw vanglocatie als u toegang heeft tot de nesten. U kunt deze gegevens onder uw *ring*-MUS project invoeren in GRIEL, maar denkt u daarbij om de juiste leeftijdscodering (nestjong, niet vliegvlug, EURING code 1).

4. Andere projecten

In het kader van *ring*-MUS en de aandacht voor vogels van het stedelijk milieu in het algemeen worden ringprojecten aan typische stadsvogels door Vogeltrekstation van harte welkom geheten. Denkt u daarbij aan het ringen van pullen, of het opzetten van RAS projecten aan typische stadsvogels als Turkse Tortel, Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, of Huismus. Indien u mogelijkheden ziet voor een dergelijk project in uw omgeving neemt u dan contact op met Vogeltrekstation.

5. Administratie

Bij aanvang van uw *ring*-MUS project wordt in het invoerprogramma [GRIEL](#) een speciaal *ring*-MUS project voor u aangemaakt waarvan u eigenaar/deelnemer bent en waar u uw ringvangsten en terugmeldingen kunt invoeren. Indien er meerdere ringers actief zijn binnen uw *ring*-MUS project worden deze deelnemer van het project en kunt u ook de gegevens van deze ringers invoeren.

In GRIEL maakt uw *ring*-MUS project deel uit van het programma *ring*-MUS. Van een groot aantal velden is de inhoud al op programma niveau vastgelegd, en een aantal van deze velden zijn niet zichtbaar tijdens het invoeren. Dat maakt het invoerscherm compacter en het invoeren sneller en eenvoudiger.

De gegevens dienen zo snel mogelijk na elke vangdag te worden ingevoerd in GRIEL. Dat heeft als voordeel dat er geen grote hoeveelheid achterstallige gegevens ontstaat en het invoerwerk u niet boven het hoofd groeit en omdat er terugmeldingen kunnen komen.

Voor vragen over het invoeren in GRIEL kunt u de GRIEL-handleiding raadplegen.

Indien u over oude gegevens beschikt die voldoen aan de criteria van *ring*-MUS (vaste netopstelling, vangfrequentie ten minste twee keer per maand) dan is het mogelijk deze gegevens met terugwerkende kracht aan uw *ring*-MUS project toe te voegen. U kunt dat zelf doen in GRIEL door van de betreffende vangsten en terugmeldingen het project te wijzigen met behulp van de 'edit' knop.

6. Opleiding van nieuwe ringers

Ring -MUS is bij uitstek geschikt om assistent-ringers op te leiden zodat ze na enige tijd zelfstandig aan het project kunnen deelnemen. U kunt zelf een assistent aanmelden en opleiden, of Vogeltrekstation kan u in contact brengen met een assistent bij u in de buurt. Achter in deze handleiding vindt u een aanmeldingsformulier. De opleiding tot ringer binnen *ring* -MUS vraagt een inzet van zowel de begeleidende ringer als van de assistent. De stage duurt minimaal één jaar wanneer de assistent geen ervaring bezit. Voor ervaren assistenten kan een kortere stage voldoende zijn.

De begeleidende ringer fungeert als mentor van de assistent en brengt zijn of haar kennis en kunde over. Daarbij komen alle aspecten van het vangen en ringen aan bod: uithalen, hantering, ringen, meten, maar ook determinatie, administratie en 'ringers ethiek'. De begeleidende ringer beoordeelt het werk van de assistent en ratificeert de door de assistent ingevulde formulieren na elke vangdag. De begeleidende ringer beoordeelt wanneer de assistent klaar is voor het examen en geeft dit door aan het Vogeltrekstation, dat vervolgens de afspraak met een examinator maakt.

De assistent wordt geacht alle *ring* -MUS vangdagen aanwezig te zijn gedurende de stage. Na afloop van elke vangdag vult de assistent een stage formulier in waarop het aantal verwerkte vogels wordt genoteerd en een korte notitie wordt gemaakt over het geleerde. Het formulier wordt ondertekend door de assistent en de begeleidende ringer en met enige regelmaat opgestuurd naar Vogeltrekstation.

Na een succesvol examen kan de assistent als zelfstandig ringer een eigen *ring* -MUS project beginnen op een door hem of haar gekozen locatie. Na het examen is er tevens de mogelijkheid het ringwerk verder uit te breiden met andere projecten. Dit is echter ter beoordeling van het Vogeltrekstation.

Figuur 2. *Ring*-MUS biedt goede mogelijkheden om assistent-ringers op te leiden zodat ze na enige tijd zelfstandig aan het project kunnen deelnemen (Foto V. Eggenhuizen).

7. Veelgestelde vragen

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de meeste algemene vragen omtrent *ring*-MUS:

Waarom moet ik zo vaak vangen?

Ring-MUS is een monitoring project gericht op het verzamelen van demografische parameters van vogels van het stedelijk gebied. Om voldoende gegevens te kunnen verkrijgen is het belangrijk dat er voldoende vogels worden (terug)gevangen. Het aantal vogels dat u op uw *ring*-MUS locatie vangt zal bovendien in de meeste gevallen niet heel hoog zijn (in een kleine stadstuin zult u nu eenmaal minder vogels vangen dan in een rietveld). Frequent vangen is daarom van groot belang voor het slagen van het project. Zeker wanneer u in uw achtertuin vangt is het project niet heel intensief. U geniet bij wijze van spreken van een kop koffie in de keuken terwijl u de netten in de gaten houdt. Nooit was vogels vangen zo comfortabel! Voor de assistent-ringer in opleiding is het belangrijk om veel ervaring op te doen en deze kennis en kunde kan alleen maar worden opgedaan door vaak te vangen. Ook voor het adequaat kunnen opleiden van nieuwe ringers is een hoge vangfrequentie belangrijk.

Hoe worden mijn gegevens gebruikt?

Het aandeel jonge vogels in uw vangsten wordt –per soort- gebruikt om een index van de reproductie te construeren. Terugvangsten van reeds geringde vogels geven informatie over de overleving. Jaarlijks worden voor de algemene soorten een reproductie index en de overleving berekend en gepubliceerd.

Waarom mag ik geen geluid gebruiken?

Ring-MUS is een monitoring project gericht op het verzamelen van demografische parameters van vogels van het stedelijk gebied. Daarbij gaat het om vogels die regelmatig gedurende een kortere of langere tijd van het stedelijk gebied gebruik maken en er van afhankelijk zijn voor bijvoorbeeld hun voedselvoorziening; broedvogels, pleisteraars en overwinteraars. Met geluid worden voornamelijk overvliegende vogels naar beneden gelokt. Overvliegende vogels op weg naar elders, bijvoorbeeld trekkende vogels, maken geen gebruik van het stedelijk gebied in deze zin en zijn dus geen doel van *ring*-MUS. Bovendien kunnen deze vogels niet worden teruggevangen binnen *ring*-MUS. Daarom is het gebruik van geluid binnen *ring*-MUS niet toegestaan.

Wanneer kan ik als assistent ringer worden?

Om voor een eigen ringvergunning in aanmerking te komen dient een praktijkexamen te worden afgelegd. Het examen wordt aangevraagd als aan twee criteria is voldaan: 1) De begeleidende ringer oordeelt dat de assistent voldoende ervaring heeft opgedaan en meldt dit aan Vogeltrekstation en 2) uit de ingezonden stage formulieren blijkt duidelijke dat de stage van voldoende lengte is geweest, dat het aantal gehanteerde vogels voldoende groot en gevarieerd is, en dat de assistent tenminste 'goed' scoort op alle onderdelen. Zodra het examen met goed gevolg is afgelegd wordt een ringvergunning voor deelname aan *ring*-MUS verstrekt.

Literatuur

Duivendijk N. van 2002. *Dutch Birding Kenmerkengids*. Amsterdam, Dutch Birding Association. ISBN 90-74345-34-4.

Speek B.J. 1994. *Handkenmerken voor het bepalen van soort, geslacht en leeftijd van in het wild levende vogels*. Heteren. geen ISBN.

Svensson L. 1992. *Identification Guide to European Passerines*. Vierde druk. Zweden, Stockholm. ISBN 91-630-1118-2.

Verkooppunten vangmiddelen

Wildvallen.nl

<http://www.wildvallen.nl/index.php?paginaid=8>

R.J. Tools Webshop

<http://www.rjtools.nl/Webwinkel-Category-40037/Vangkooi-voor-kleine-vogels..html>

Scholz Metallbau

<http://www.ms-woha.info/html/fanggerate.html>

Metallbau Scholz

<http://www.ms-woha.info/Fanggeraete/Katalog/Netzfalle/netzfalle.html>

Kieferle GmbH

<http://www.kieferle.com/jagdbedarf/fallen/00026.php>

Kieferle GmbH

<http://www.kieferle.com/jagdbedarf/fallen/00060.php>

Outdoor- und Jagdversand Hochholzer

http://www.outdoor-jagd.de/index.php?main_page=product_info&products_id=401

J. Hemel Brutgeräte Kleintierzuchtbedarf

http://www.hemel.de/product_info.php?products_id=2256&osCsid=7249f0b1418183a3fe96fb795ae021db

JPL Produkte für Tiere-Garten-Wohnen

<http://www.jpl.cz/products/de/wildvogel/vogelfalle/>

Vogeltrekstation

<http://www.vogeltrekstation.nl>

Verschillende soorten kooien en slagnetten kunnen besteld worden bij:

ReinVohwinkel@aol.com

Aanmeldingsformulier ring -MUS project**Persoonsgegevens**

Naam:			
Adres:			
Ringersnummer:			
Telefoon:			
Emailadres:			

Gegevens vanglocatie

Naam/adres:				
Coördinaten:			NB	OL
Type:	Achter-/zijtuin	voortuin	erf	bedrijfsterrein
	braak	bos	park	anders:
Grootte:			m ²	

Mistnetten

Netnummer	lengte	type	Graden NB	Graden OL
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

Overige vangmiddelen

Omschrijving (slagnet, drup, inloopkooi, etc.)	Periode (van – tot)	Bijzonderheden
1		
2		
3		
4		

Voer

Soort voer	Hoeveelheid	Frequentie
1		
2		
3		
4		
5		

Lokvogels

Soort	Periode (van – tot)	Aantal
1		
2		
3		
4		
5		

Ik ontvang graag kleurringen voor huismussen:

JA / NEE *

* *doorhalen wat niet*

Ik ontvang graag een mistnet van:

6 meter / 9 meter *

van toepassing is

Ik ontvang graag als type mistnet:

dun /stevig *

Aanmeldingsformulier assistent-ringer

Persoonsgegevens assistent-ringer

Naam:			
Adres:			
Postcode:		Woonplaats:	
Telefoon:			
Emailadres:			
Geb. Datum:			
Geb. Plaats:			

Persoonsgegevens ringer

Naam:			
Ringersnummer:			
Telefoon:			
Emailadres:			
Project(en):	Ring -MUS / CES / RAS / PULL / Boerenwaluw / * anders nl:		

* (doorhalen wat niet van toepassing is)

Ik heb nog geen contact met een ringer maar wil graag dat Vogeltrekstation mij in contact brengt met een ringer binnen een straal van _____ km van mijn woonplaats.

De stage start op ..... (datum)

Ondertekenen

Datum:
Handtekening (assistent-ringer)

Datum:
Handtekening (ringer)

Stage formulier assistent-ringer

A. Persoonsgegevens

Datum:			
Naam ringer:		Ringersnummer:	
Naam assistent-ringer:			
Naam/adres vanglocatie:			

B. Verschillende aspecten *(in te vullen door mentor)*

	Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed	Uitstekend	Opmerkingen
Uithalen:						
Hantering:						
Ringen:						
Meten:						
Determinatie:						
Administratie:						

Wat is mij verder als mentor opgevallen vandaag?

C. Leerervaringen *(in te vullen door assistent-ringer)*

Welke soorten en aantallen heb ik gevangen vandaag?

Soort	Aantal
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	

Wat heb ik vandaag geleerd en/of is mij opgevallen?

Ondertekenen

Datum:
Handtekening (ringer)

Datum:
Handtekening (assistent-ringer)